

УДК 070. 13:94(47+57)

Про свободу преси в ССРС* З архівів «Української Видавничої Спілки» в Лондоні

Осип ДЯКІВ (Горновий)
журналіст, публіцист

Редакція «Українського інформаційного простору» прийняла рішення опублікувати, вперше в Україні, у повному обсязі статтю журналіста УПА О. Горнового «Про свободу преси в ССРС». Автор статті — член головного осередку пропаганди при провіді ОУН. Загинув 1950 року на 29 році життя в бою з відділом МГБ біля однієї з криїв на Львівщині

Цей унікальний, фактично невідомий дослідникам і досить суголосний із нинішніми українськими реаліями, текст має драматичну долю.

З'явився він у світ 1946 року на шпальтах часопису Української Головної Визвольної Ради (УГВР) «Самостійність». Це було єдине його число, яке до сьогодні не збереглося. Текст статті поширювався в самвидаві на території підрадянської України. 1949 року вийшов окремою брошурою в одній із підпільних друкарень УПА з вихідними даними «Київ-Львів». Єдиний уцілілий примірник цієї брошури в сканованому вигляді оприлюднено на сайті «Електронний архів Українського Визвольного руху». Проте сам оригінал брошури досить пошкоджений: у ній бракує кількох сторінок, на окремих сторінках немає цілих фрагментів тексту. Пізніше стаття була передрукована в одному з випусків так званих мініатюрних брошурок із масиву підривної антирадянської літератури, який видавався від імені Закордонного Представництва УГВР у Лондоні і в нелегальний спосіб переправлявся та територію радянської України. Примірник цієї брошури виявив професор Микола Тимошик в архіві Української Видавничої спілки в Лондоні під час недавнього наукового стажування у Великій Британії. За цим документом і здійснено редакційну підготовку тексту для цієї публікації.

У документі зроблено аналіз радянської преси в контексті поняття свободи преси в демократичному і тоталітарному суспільствах. Подаючи низку прикладів із центральної та місцевої радянської преси, автор виділяє три особливості радянської журналістики: а) вся без винятку преса в ССРС належить не народові, а правлячій партії сталінських вельмож; б) всі публікації в радянській пресі стандартизовані не тільки щодо змісту, а й форми їх подачі; в) пресі більшовиків властиве тотальне застосування методики замовчування й приховування правди; г) докорінне вивертання й перекручування дійсності, якщо вона не відповідає комуністичній ідеології.

Ключові слова: підривна література, радянська (совєтська) преса, свобода слова, вільна преса, Українська Видавнича Спілка, Українська Головна Визвольна Рада, Українська Повстанська Армія.

* Мовні особливості документа збережено

ON THE FREEDOM OF PRESS IN THE USSR From the archives of the Ukrainian Publishing Union in London

Osyp Diakiv (Hornovyi)
journalist, publicist

The editorial office of the Ukrainian Information Space has decided to publish the full article of the journalist of the UPA O. Hornovyi «On the freedom of press in the USSR» for the first time in Ukraine. The author of the article is a member of the main unit of propaganda during the OUN. He died in 1950 at the age of 29 in a battle with the KGB department near one of the shelters in Lviv region.

This unique, virtually unknown to researchers and quite consistent with the current Ukrainian realities, text has a dramatic fate.

It was published in 1946 on the front pages of the Ukrainian Main Liberation Council (UMLC) magazine «Independence». It was the only number, and it has not survived to this day. The text of the article was distributed in self-publishing on the territory of the Soviet Ukraine. In 1949 it was published a separate brochure in one of the underground UIA printing houses with the initial data «Kyiv-Lviv». The only surviving copy of this brochure in the scanned form was published on the website of the Electronic Archive of the Ukrainian Liberation Movement. However, the original of the brochure itself is rather damaged: it lacks several pages, and individual pages lack whole sections of text. Later, the article was reprinted in one of the issues of the so-called miniature brochures from the massif of subversive anti-Soviet literature, which was published on behalf of the UMLC Foreign Office in London and was illegally transported to the territory of Soviet Ukraine. A copy of this booklet was discovered by Professor Mykola Tymoshyk in the archives of the Ukrainian Publishing Union in London during a recent research internship in the United Kingdom. This document is the subject of editorial preparation for this publication.

It analyzes the Soviet press in the context of the notion of press freedom in a democratic and totalitarian society. By giving a number of examples from the central and local Soviet press, the author identifies three features of Soviet journalism: a) the press in the USSR belongs not to the people, but to the ruling party of Stalin's nobles; b) all the publications were standardized not only in content but also in the form of their submission; c) a very consistent application of the method of concealing of truth; c) a radical eversion and distortion of reality, if it did not conform to the communist-bolshevik ideology.

Keywords: subversive literature, Soviet press, free speech, free press, Ukrainian Publishing Union, Ukrainian Main Liberation Council, Ukrainian Insurgent Army.

Вільна преса — це один з найбільших здобутків сучасного людства. Та, на жаль, сьогодні, в сторіччі, здавалося б, тріумфу демократії, це її основне завоювання ще далеко не скрізь здійснене. Ще багато народів, ще багато мільйонів працюючих не стали сьогодні власниками цього великого досягнення і не можуть в обороні своїх законних, справедливих прагнень користуватися такою могутньою зброєю, як вільна преса. Після розгрому фашизму в цій війні деякі народи відзискали право на вільну пресу, але всі народи, які попали під кнут сталінських імперіялістів, далі цього права не мають. На величезній території, від Владивостока до Ельбу, вільної преси немає. У самому СРСР волю преси здушено цілком. В країнах, свіжоузалежених сталінськими імперіалістами (Румунія, Болгарія, Югославія, Албанія, Мадярщина, Чехо-Словаччина, Польща), які поки що проходять підготовчий період до їх повного «приєднання» до СРСР, ще деякі форми вільної преси збережено. Тут, поруч основної агентурної пробольшевицької преси, допущена також і деяка опозиційна преса. Крім того, в силу особливого становища цих країн і пробольшевицька преса мусить писати трохи в іншому дусі, як пише преса в СРСР, хоч їй властиві всі прийоми цієї. Але про дійсно вільну пресу в цих країнах говорити не доводиться.

Якими ж реакційними і злочинними є на такому фактичному тлі «мужні» большевицькі заяви про волю преси в СРСР. Всі кремлівські злочинці, які здушили в себе всяку вільну пресу, які позбавили нас усіх демократичних свобод, мають сміливість уже майже 30 років підряд цвенькати нам, що в СРСР преса служить народові, а сьогодні не забувають на міжнародній арені показатися при кожній нагаді зі своєю «вільною пресою» і хвалитися нею перед іншими народами.

Все це покладає на нас обов'язок ще і ще раз зайнятися питанням преси в СРСР, ще і ще раз розкрити реакційну щодо цього політику сталінських вельмож. Те, що робимо це на сторінках підпільної преси, найкращий доказ того, як у дійсності обстоїть справа з вільною пресою в СРСР.

Ми далекі від того, щоб за ідеальну вважати пресу західньої демократії. Ми знаємо, що не вся і не все вона служить народові, ми знаємо, який великий вплив має на неї капітал, як він узалежнює її від себе, ми свідомі її хиб, але все ж це вільна преса, і до неї годі навіть і прирівнювати большевицьку пресу. Молотов, полемізуючи з Бирнсом на Паризькій мировій конференції про пресу в своїх країнах, не міг не ствердити, що в західніх державах поруч преси, що виходить, якою керують капіталістичні трести, існує й об'єктивна преса. А чи ж у нас поруч преси, що стоїть на послугах партії, існує якась інша легальна преса, чи виходить у нас бодай одна об'єктивна газета? Навіть у тій Греції, про яку нас щодня повідомляють, як про кубло розбеще-

ної реакції, виходять комуністичні газети, а чи ж можна собі уявити щось подібне в нас, у країні «перемігшого соціалізму» і «найвищої демократії»?

Ні, не можна. Бо вся, без винятку, преса в ССРСР належить не наро- дові, а правлячій партії сталінських вельмож.

Такі центральні газети як «Правда», «Культура и жизнь», і такі жур- нали, як «Большевик» і «Пропагандист», що дають тон усій больше- вицькій пресі, безпосередньо видає ЦК ВКП(б). Газету «Известия» та- кож видає ЦК ВКП(б), сховавшись за лаштунки Верховної ради ССРСР, що, як відомо, не має жадного значення й є тільки засобом маскуван- ня сталінської диктатури.

На ступні республік і нижче не має навіть розподілу між партією і радами, і вони видають спільні газети. Так, напр., «Радянська Украї- на» і «Правда Украины» — це, як виразно на них зазначено, органи ЦК КП(б)У, Верховної ради і Ради міністрів УССР. Обласні (напр., «Вільна Україна» і «Львовская Правда») і районні (напр., «Червоні Бережани», газета Бережанського р-ну, Тернопільської обл.) газети — це одночас- но органи обкомів партії й обласних рад чи райкомів партії і район- них рад.

Отже, хребет советської преси — чисто партійна преса. Її безпосе- редньо видають партійні клітини.

Всі молодіжні газети, від центральних почерез республіканські аж до шкільних стінгазет включно, зосереджені в руках комсомолу, що однозначне з їх зосередженням у руках партії.

Газета «Красная Звезда» — це орган міністерства збройних сил, тобто партійна газета. Всі червоноармійські газети видає політуправ- ління Червоної Армії, або інакше — партія.

Газети профспілок, кооперативів, культурних, наукових, спорто- вих товариств і т. д. цілковито контролює партія, як і самі ці організа- ції (згідно зі статтею 126 в конституції ССРСР, партія є в них «керівним ядром»). Ясно, що ці газети не можуть писати нічого, що не відпові- дає інтересам партії.

Отже ж, жодної незалежної преси, не тільки політичної, а навіть профспілкової чи суто наукової, в ССРСР немає. Вся преса стоїть на послугах сталінській політиці й ідеології. Жадної газети не мають ті «безпартійні», що то з ними в спільному «бльоці» йде большевицька партія до кожних виборів (очевидно тому, що такого бльоку взагалі в житті не існує).

Підпорядкованість преси в ССРСР партії потверджується також тим, що відповідальні редактори всіх газет, як правило, партійці. Крім цього, часто перед випуском газет їх перевіряють секретарі для пропаганди, а часто й перші секретарі партії. Важливіші статті перед їх уміщенням обговорюють визначні партійці. Найважливіші стат-

ті передруковуються за центральними газетами. Іншими словами, контролю партії над її власною пресою посунена так далеко, що вона на багато разів перевищує цензуру в царській Росії.

Що в СРСР преса стоїть лише на самих послугах більшовицької партії, це прекрасно видно з характеру і змісту цих газет. Всі вони, як краплі води, подібні одна до одної. Кожна стаття у них, від найбільшої до найменшої, кожна дрібна замітка, кожний рядок відображають тільки інтереси партії і цілковито просякнуті цими інтересами. Більшовицькі газети стандартизовані не тільки щодо їх змісту, а також щодо їх форми: перші сторінки відводяться питанням політики партії, справам СРСР, а остання сторінка, подекуди частина передостанньої — міжнародним подіям. Навіть у суто наукових чи літературних журналах на перших сторінках уміщують накази і промови Сталіна, постанови ЦК ВКП(б), уряду і т. д., а щойно після них іде властивий матеріал.

Ось зміст першого скраю номера «Радянської України» (24.8.1946 р.) 1 сторінка: «Поліпшити добір, розстановку і виховання кадрів» (повідомлення про пленум ЦК КП(б)У — чотири повні шпальти), «Вийнятковий успіх фільму „Клятва» у Львові», «Всесоюзне соціалістичне змагання», «Хліб — державі», зведення міністерства земсправ про роботу тракторів (разом 2 шпальти); 2 сторінка: «Збори активу ленинградської партійної організації», «Збори письменників м. Ленінграду» (і ті, і ті збори в зв'язку з постановою ЦК ВКП(б), «Про журнал „Звезда» і „Ленинград»» (4 шпальти), «Затягування молотьби гальмує хлібоздачу», «Бобринські і дмитрівські пустодзвони» (про зрив хлібоздачі), зведення мін. техкультур про перебіг сільськогосподарських робіт і роботу тракторів (разом 2 шпальти); 3 сторінка: «Напередодні нового навчального року», «Петропавлівські законники» (про усунення з праці одної комуністки), «Радянській школі — добрі підручники» (разом з деякими дрібними замітками 3 шпальти), коротке повідомлення про пленарне засідання Паризької мирової конференції 22 серпня, дуже загальний зміст промови Цалдаріса (разом дещо більше, як пів шпальти), промова Мануїльського (більше як дві шпальти), повідомлення про відкликання ярославського посла з Атен (разом 3 шпальти); 4 сторінка: «Націоналістичними манівцями» (нагінка на М. Рудницького) та міжнародні події (разом 5 шпальт) і 1 шпальта дрібних повідомлень. Отже ж, зміст газети — політика і політики партії: політика в розстановці кадрів, політика в промисловості, політика хлібозаготівель, політика в галузі ідеології, освіти і т. д.,

А чи ж все це відображає інтереси працюючих? Чи ж «ці питання турбують громадян СРСР? Чи ж все це, тим самим, відбиває фактичну дійсність в ОССР? Ні одно, ні друге, ні третє. Соціалістичні змагання, хлібоздачі — цілком не в інтересах працюючих, і вони зовсім

ані турбуються тим, що хлібоздачі зриваються, ані тішаться новими стахановцями чи новими «переможцями соціалістичного змагання». Збори лєнінградських письменників, на яких їх примушувано самобичуватися й обплывувати своїх товаришів, цілком не відображають дійсних поглядів цих письменників і т. д.

Життя в ССРСР не вкладається в рядки большевицької преси. Воно не знаходить на її сторінках свого скільки-небудь вірного і повного відбиття. Навпаки, його змальовує преса цілком перевернуто.

Большевицька преса є клясичним прикладом того, як можна вивертати, перевертати, фальшувати дійсність. В цій злочинній роботі вона застосовує найпідліші і найганебніші методи. Насамперед вона дуже послідовно застосовує методу замовчування правди, методу приховування, і то не маловажливих випадків, а подій великої ваги, якщо вони не йдуть лінією партії.

Нещодавно (1944 р.) відбувалося «переселення» двох народів: кримських татар і чеченців. Адже ж це не маловажлива подія, це не те, що зрив хлібоздачі в двох чи трьох районах. Це справа життя двох історичних народів. Це ж з рідної землі гвалтом вигнано 180 тисяч татар і понад 300 тисяч чеченців. Це ж жахливий злочин, а до того ж він діється в ХХ сторіччі. Проте советська преса, яка громами кидає у випадку арештування одного чи двох сталінських агентів за кордоном, про справу «переселення» мовчала. Ми не говоримо про те, щоб на її сторінках пролунав бодай один голос захисту цих народів. Це не до подумання. Ми хочемо звернути увагу на те, що советська преса навіть ніяк не висвітлила цієї події. Переважна більшість громадян ССРСР довідалася про «переселення» кримських татарів і чеченців щойно 26.6.1946 р., коли був опублікований закон Верховної ради РСФСР про скасування Чечено-Інгушської АССР і перетворення Кримської АССР у Кримську область. Тоді вона також довідалася про ті брехливі аргументи, якими оправдано цей сталінський злочин (співпраця татар і чеченців з німцями). І коли в цій пресі не знайшлося місця для ширшого висвітлення «переселення» кримських татар і чеченців, коли вона цілковито затаїла справжні мотиви цього переселення (визвольна боротьба цих народів проти сталінських поневолювачів), коли ні одна з газет ані словечком не згадала, з якою жорстокістю відбувалося це «переселення», то, напр., «Правда» ч. 164, 1946 р., питанню труднощів, що їх доводилося поборювати новим переселенцям в Криму при вирощуванні тютюну і т. д., відвела майже пів сторінки (кореспонденція «К чому приводять канцелярсько-бюрократические методи руководства»). Зазначимо, що «Правда» ухиляється навіть прямо сказати, що людність Криму була насильно вивезена, і пише, що нові переселенці прибули «в разграбленные и разоренные немецко-фашистскими оккупантами її обезлюдившие колхозы Кри-

ма». І так пише преса, яка звичайно кричить, щоб усі речі називати по імені (якщо таке називання вигідне сталінській кліці).

В 1944 р. сталінські імперіялісти склали зі своїми варшавськими найманцями договір про переселення українського населення, що живе в межах Польщі, до ССР, а польського населення, що живе в межах ССР — до Польщі. Ця угода була складена понад головами обох народів, без їх згоди, в інтересах Кремля. Зрозуміло, що українське населення не хотіло залишати від віків ним заселених земель Підляшшя, Холмщини, Грубешівщини, Надсяння, Лемківщини, а коли большевицько-польські вислужники почали його витягати силою, воно вхопилося за зброю. Щоб зламати спротив українського населення, варшавські агенти Сталіна, за вказівками з Москви, вдалися до жахливого терору: палення сіл, мордування мирних мешканців, не жалючі ні жінок, ні дітей. З цією метою вони послали проти українського населення численні польсько-большевицькі банди, загони НКВД, дивізії т. зв. війська польського. Наведемо тут декілька фактів злочинів цих банд в 1945 р.: в с. Пискоровичі польсько-большевицькі бандити вимордували 2 тисячі українців, в с. Березка — 130, в с. Павликова — 300, в с. Бахів — 150, в с. Гораєць — 150 (переважно жінок). Це тільки деякі факти, далеко не всі з найбільших, а скільки таких же дрібних.

Та громадяни ССР (за винятком тих, які безпосередньо зустрічалися з переселенцями або читають українську підпільну літературу) нічогосінько не знають про ці жахливі звірства. Преса «незалежної УССР» не знайшла за потрібне запротестувати проти звірського переслідування переселюваних українців. Ця преса, яка так часто покликується на те, що вона висловлює «обурення» українського народу, напр., у випадку подій у Греції чи Трієсті, цілком не висловила обурення українського народу над злочинами, що їх dokonano на його братах за лінії Керзона. Ні один із перерахованих нами злочинів не попав на сторінки ні української советської преси, ні преси інших «братніх» республік. Взагалі справа переселення українців не удостоїлася навіть будь-якої уваги, наче б це була дрібниця, а не переселення одного мільйона людей.

Вже три повні роки Українська Повстанська Армія веде на українських землях збройну боротьбу проти сталінських окупантів. В обороні насильно переселюваного українського населення з земель, що положені на захід від лінії Керзона, вона виступила також проти польських агентів Сталіна. За цей час УПА звела безліч великих і менших боїв, напр., великий бій під Гурбами (Рівенська обл., квітень 1944 р.), біля с. Унів (р-н Перемишляни, Львівська обл., квітень 1945 р.), біля с. Тисова (Перемищина, вересень 1945 р.), біля с. Журавків (р-н Журавно, Дрогобицька обл., листопад 1945 р.), завзяті зимові

бої 1946 р. в Чорному Лісі (р-н Станиславів), знищила багато райцентрів, напр., Радехів (Львівська обл.), Отинія, Делятин, Надвірна (Станиславівська обл.), Бірче, Любачів, Грубешів, Кростонопіль (за лінією Керзона), Пробіжна (Тернопільська обл.), Стрілиці Нові (Дрогобицька обл.), провела наскоки на обласні центри, напр., Станиславів, Перемишль. В цих боях брали участь цілі полки, часто дивізії, падали чималі жертви, напр., в бою під Гурбами по боці большевиків брало участь 30 тисяч війська, в бою біля с. Радванці — 4 тисячі, в бою біля с. Заболки (р-н Куликів, Львівська обл.) по боці енкаведистів було 470 вбито і ранено, по боці повстанців — 40 вбито і 18 поранено.

Проте, про жоден з боїв УПА не написала советська преса. Про них пише навіть польська агентурна преса, певна річ, у своєрідному забриханому дусі, і тільки про те, що відбувається в межах Польщі. Напр., газета «Дзеннік Жешовскі» від вересня 1946 р. вмістила інтерв'ю з генералом Роткевичем, командувачем військ, що діють проти УПА, в якому писала:

«Як відомо, проблема безпеки — це в нас ще далі печуче питання. Особливо східні і південні повіти нашого воевідства (Жешовского — О. Г.) піддаються нападу українських банд УПА... Військо польське не припиняє боротьби в справі очищення східних і південних повітів від банд уповців. Недавно була розбита банда Гріня. У бою, який зав'язався між уповцями і військом польським, загинуло 24 уповці, 2 ранено, а 5 взято живими в полон. Здобуто при тому 1 гранатомет, 5 легких кулеметів, 5 ППШ, 8 крісів, 5 скринь з амуніцією. Під час бою з бандою Бурлаки загинуло 60 бандитів. Про силу наступу Війська польського на банди свідчить той факт, що лише протягом короткого часу, з 1-го до 20-го серпня, загинуло 67 уповців, поранено 13, взято в полон 128 і здобуто великі запаси зброї. Одночасно був забитий Бір, керівник банди УПА, і заступник керівника банди Грома».

Ми поминаємо стиль цієї писанини і брехливі цифри жертв УПА, якими пишаються польські агенти Сталіна, не подаючи своїх втрат. Для нас важливо показати, що польська преса пише час-від-часу, хоч і брехливо, про бої УПА. За браком місця помістити більше вийнятків, ми тільки обмежимось перерахуванням ще кількох заголовків статей з цієї преси: «Коли кінець бандам?» («Нове горизонти», 4.8.1946 р.). «Знищування бандерівців у Сяноцькому повіті. Кінець «Дам'яна»» («Польска Збройна». 8.8.1946 р.), «Посилені наскоки бандерівців» («Нове горизонти», 25.8.1946 р.), «Язва бандитизму в Горлицькому повіті» («Дзеннік Польскі». 25. 8. 1946 р.), «Ржешув бореться з бандитами» («Глос люду», 28.8.1946 р.), «Про що мріє УПА» («Ржечпосполіта», 3.9.1946 р.), «Знищування радіовисильні УПА» («Дзеннік Ржешовскі», 2.9.1946 р.). «Як розбито грізну банду Семена» (там же, 12.9.1946 р.),

підвальна стаття на двох сторінках, «По слідах бандерівців» («Пшек-руй», 152 1.9.1946 р., довгий репортаж), «200 забитих — кількості поранених. Акція військових відділів проти бандерівців» («Трибуна робітничка» ч. 22, 1946 р.), «Успіхи в боротьбі з бандерівцями» («Нове горизонти», 13.10.1946 р.).

З вищенаведених прикладів виходить, що польська пробольшевицька преса, хоч і брехливо, та все ж пише про бої УПА. Пише навіть багато, хоч вона займається зовсім невеличким, підрядним тереном дій УПА. Але в самому СРСР про дії УПА вперто мовчать. А тимчасом тут є основний терен боротьби УПА, саме тут УПА найширше розгорнула свою збройну і політичну боротьбу, саме тут вона звела найбільшу кількість своїх боїв, саме тут вона добилася своїх найбільших успіхів. Однак, большевицька преса пильно приховує боротьбу УПА і перед власними громадянами, і перед світом. На основі цієї преси про УПА можна довідатися лише зі звернень до УПА т. зв. уряду УРСР, що їх тричі поміщено в пресі, або з фейлетонів Остапа Вишні.

Восени 1945 р. (вересень) і навесні 1946 р. (квітень) відділи УПА відвідали Словаччину. Це були два з більших рейдів УПА. Про них писала вся словацька і чеська, в тому числі і пробольшевицька, преса, як також світова преса. Напр., газета «Демократ», орган словацької демократичної партії, від 20.9.1945 р писала про рейд:

«Останніми тижнями з'явилися у північно-східній частині Словаччини озброєні групи... До цього часу не було випадків, щоб ці групи допускалися насильства над життям чи майном громадян».

Комуністична газета «Всходословенська правда» від 21.9.1945 р. писала про це в трохи іншому тоні:

«Адже ж від самого початку було ясно, що малі групи злочинних покидьків людства... ховаються перед суворою рукою справедливості... Вони прийшли до нас тому, що в Польщі для них неможливе життя, але тільки і досягли того, що їх і в нас примкнули кліщі справедливості. Декількох було зловлено, а деяким пощастило втекти в ліси на Мадярщину. Так виглядає історія т. зв. бандерівців у нас»...

Газета запевняла, що на цьому кінець з бандерівцями, що їх поява подібна милянній бульці. Але в квітні 1946 р. відділи УПА знову відвідали Словаччину, зустрічаючи всюди, як і першого разу, велику прихильність і підтримку словацького населення. Тоді навіть і комуністична преса мусіла серйозніше поставитися до «історії т. зв. бандерівців».

Для ілюстрації відгомону весняного рейду відділів УПА на Словаччину наведемо вийняток із Братиславської газети «Бойовник» від 1.6.1946 р.:

«Нещодавно пробігла всі газети вістка, що східня Словаччина очищена і що на наших землях немає вже жодних груп бандерівців. В пресі з'явився ряд репортажів, які дали змогу громадськості зорієнтуватися щодо цілей цих озброєних формацій, які більше як рік по війні ведуть завзяті бої проти польської і советської держав, а перед кількома місяцями намагалися вплинути на розвиток наших внутрішньополітичних відносин. Координованими операціями наша суходільна армія цілком звільнила землі Республіки і сьогодні забезпечує її інтегральність. Стоїмо сьогодні поза небезпекою. Безвслідних акцій одиниць або менших груп немає чого боятися. Порядок, безпека для людини і її майна забезпечені, і армія готова в зародку здавити всякий крок, який змагав би до порушення цих цінностей».

Газета не може сховати того великого захоплення, що його викликала поява відділів УПА серед словацького населення, і визнає, що:

«При появі озброєних бандерівських формацій, загальновідомих під назвою УПА (Українська Повстанська Армія), постало найбільше питань про її сучасну діяльність, завдання, політичну спрямованість та про спроможність їхнього діяння».

В большевицькій пресі не було про це, як і про всі інші факти діяльності УПА, жодної згадки.

Так же само не згадується у цій пресі про нечувані в світі облави, що їх з 1944 р. НКВД провадить по наших селах і містах, про масові арешти і заслання у Сибір, про численні процеси за закритими дверима, про тяжкі вироки, про розстріли.

Сьогодні сталінські вельможі, пограбувавши весь хліб з України, не зважаючи на посуху, що діткнула східніх областей, викликали в цих областях новий голод. Але большевицька преса мовчить про це і не пише ані слова. Коли взяти комплект «Радянської України» за 1946 р., то лише 2 чи 3 рази непомітно промайнуло на її сторінках одне слово — посуха. До того ж газета від себе не написала про цю посуху нічогосінько. Раз, напр., вона згадує про неї, публікуючи промову Хрущова, другий раз — промову Михайлова на XIII-му з'їзді ЛКСМУ. А ось скільки цей другий сказав про неї і в якому зв'язку:

«Завдання наших пропагандистів і агітаторів — нести в широкі маси працюючих безсмертні ідеї Леніна-Сталіна, мобілізуючи людей на подолання труднощів після воєнного часу, що ускладнюються посухою і неврожаєм у деяких областях і районах нашої країни» («Радянська Україна» з 14 грудня 1946 р.).

І більше нічого. Не сказано навіть, у яких областях і районах була посуха.

А тим часом за словом посуха ховається жахлива дійсність, ховається голод, який щодня прирікає на і смерть нові й нові жертви. Тисячі виголоднілих, обідраних людей із східних областей іде в західні області України, щоб тут від своїх, також пограбованих братів, дістати шматок хліба. Мов тіні снуються вони по селах і базарах. Великою юрбою товпляться вони по станціях. Між ними молоді й старі жінки, діти, інваліди Червоної Армії, в руках у них невеличкі клунки. Вони тремтять від холоду і страху, що кожної хвилини НКВД може відібрати від них жменю випрошеного хліба чи кілька картопель, на які там ждуть усі вдома.

Та цих картин советська преса не бачить. Зате вона розписується про «квітуче і щасливе та заможне життя» в ССРСР, про «трудоий підйом», що охопив працюючих у зв'язку з четвертою п'ятирічкою, про відданість партії. Вона вміщує знімки вдоволених робітників, добре плеканих дітей, розсміяних колгоспниць, начебто всіх їх не сушить голод, а розпирає добробут.

І це власне ще одна характеристична особливість большевицької преси — докорінно вивертати і перекручувати дійсність, дослівно, робити з чорного біле, а з білого чорне. Ніде в світі ця метода не розвинена так, як в ССРСР. Тут вона досягнула своїх вершин. Наймерзенніша брехня, найпідліший наклеп, найрафінованіше крутіство — ось елементи, що роблять цю методу такою досконалою. Очевидно, що вона могла розвинутися тільки за умов, в яких немає жодної газети, що викривала б ці брехні, яка інформувала б точно і висвітлювала б дійсність об'єктивно. Методу цілковитого перекручування окремих фактів і всієї дійсности большевицька преса може застосувати тільки при одночаснім цілковитім замовчуванні правди про не вигідні партії явища і події.

10 лютого 1946 року відбувалися «вибори» до так званої Верховної ради ССРСР. Як і всі інші «вибори» в ССРСР дотепер, вони відбувалися в обстановці перекреслення усякої демократії. Народ не вибирав вільно своїх справжніх представників, а «вибирав» згори назначених кандидатів, вигідних сталінським вельможам. Зокрема в західних областях України, де активна протибольшевицька боротьба найсильніша, ці «вибори» проходили без збереження навіть, будь-яких демократичних форм. Виборчий терор прибрав тут нечуваних розмірів і форм. Перед виборами в кожному селі заквартирували гарнізони військ НКВД, напр., в селах Жидачівського р-ну, Дрогобицької обл. (без залоги райцентру), було розташовано 600 енкаведистів, в селах Стрийського р-ну, цієї області, разом з райцентром — 5253 енкаведистів, в Перемишлянському і Поморянському районах Львівської

обл. — понад 3200. Гарнізони силою гонили людей до «виборів», напр., в с. Добрівляни, Станиславівського р-ну, енкаведисти гнали до виборчого приміщення таку колону «виборців»: попереду один енкаведист тягнув за волосся Возну Настю (років 44), обабіч колони йшли конвоїри, а замикав її танк. Та мимо всього населення масово бойкотувало «вибори», напр., в Калуському районі, Станиславівської обл., на 12.596 виборців зовсім не голосувало 10.108, в райцентрі Козова Тернопільської обл. з 1.550 виборців — 1.200. Голосували лише ті люди, які не могли витримати жорстокого терору.

Для вільної преси вистачить одного з цих фактів, щоб він не лишився непоміченим. А таких фактів тисячі. На їх основі вільна преса повинна б голосно запротестувати проти таких виборів і показати їх у правдивому світлі. Але в большевицькій пресі навіть натяку на ці факти не було. Навпаки, вона розписувалася, що вибори пройшли в «атмосфері піднесення», що народ дав доказ своєї «відданости» партії Леніна-Сталіна, що виборці голосували вже від 12 години вночі, що пхалися до виборчих урн один наперед одного і т. д. Вся ця брехлива писанина так добре всім нам відома, що немає потреби довше на ній зупинятися.

Невже ж так повинно виглядати служіння преси народові? Невже ж все це вказує на те, що советська преса стоїть на службі народу і захищає його інтереси? Ні, це вказує на те, що советська преса стоїть лише на послугах партії і захищає її інтереси. Ця преса для народних мас є ворогом, а не оборонцем, бо вона не зупиняється перед жодною брехнею, щоб тільки вибїлити політику партії, сховати її злочини, а життя гноблених і визискуваних мас показати наскрізь фальшиво і перекручено. І власне така забріхана преса інформує про наше життя всі інші народи, що часто і не уявляють собі розмірів цієї брехні.

Ми, правда, навчилися розрізняти большевицьку брехню, ми навчилися своєрідного читання сталінських газет, ми навчилися вилловлювати правду з-поміж рядків. Ми знаємо, що коли преса пише, що робітники такого-то заводу добровільно взяли на себе зобов'язання дати продукцію понад плян, то це означає, що їм цей «понад плян» накинуто силою; коли преса пише, що працюючі якогось міста вийшли в неділю на роботу для очищення міста, то це означає, що їх примусово вигнано на цю роботу. Коли читаємо, що якесь село найскоріше виконало хлібоздачу, то зразу догадуємося, що там мусів бути щодо цього найсильніший терор і т. д.

Візьмемо конкретний приклад. Львівська обласна газета «Вільна Україна» від 28-го серпня 1946 р. писала: «Колгоспники і трудові селяни Городокського р-ну по-большевицькому виконують резолюції XII-го пленуму ЦК КП(б)У про збирання врожаю... та проведення хлібозаготівель і заготівель інших сільськогосподарських продуктів у 1946 р...»

Щоб краще організувати збирання врожаю, молотьбу та виконання хлібозаготівлі, райком КП(б)У закріпив за всіма селами окремі первинні партійні організації, зобов'язавши їх всіляко допомагати селянам у проведенні збиральної кампанії і хлібоздачі. Так, наприклад.... «первинна партійна організація райторгвідділу (секретар тов. Глобін) допомагала селянам с. Долиняни, парторганізація райспоживспілки (секретар тов. Грабенко) мала за завдання успішно допомагати провести збирання та хлібоздачу селянам села Бартатів».

Тим часом у селах Городокського р-ну саме було навпаки. Селяни цілком не хотіли здавати хліба, тому й треба було закріпити за всіма селами партійні організації. Допомога тов. Глобіна чи Грабенка зовсім була не в тому, щоб виходити з серпом чи косою в поле або допомагати окремим селянам молотити збіжжя. Вона полягала в тому, що вони залякували селян тюрмою чи Сибіром за невиконання хлібоздачі, що вони будучи на чолі енкаведівських груп, за допомогою їх силою забирали від селян хліб і примушували відвозити його на заготівельні пункти.

А тепер ще один приклад. 11.10.1945 р. до с. Грушка (р-н Отинія, Станиславівської обл.) приїхало 30 енкаведистів з начальником районного енкаведе і прокурором і через три дні силоміць забирали від селян хліб за рахунок хлібоздачі, переводячи одночасно обшуки.

20.9.1945 р. в с. Джурів (р-н Городенка, Станиславівської обл.) райпрокурор з енкаведистами стягав контингент. За те, що бідна вдова Гармаш Анна не здала 9 кг до назначеної їй норми хлібопоставки, прокурор покарав її 9 центнерами додаткового контингенту. Жінка з розпуки кинулася в криницю.

Проте, і отинійська, і городенська райгазета писали, що селяни сіл Грушка і Джурів виконали хлібоздачу радо, по-большевицькому, що райначальник НКВД і прокурор допомагали селянам у цій кампанії. Про Гармаш Анну, про злочини прокурора ні городенська райгазета, ні станиславівська облгазета не писали ані слова.

В советській пресі постійно роїться від усяких звернень, листів, подяк, телеграм, що їх, буцім, складають самі працюючі. Всім нам добре відома техніка складання і підписування таких звернень і листів. Привозять їх большевицькі чиновники готовими з району і примушують підписувати на мітінгах під прямим чи посереднім терором. Наприклад, 9.9.1945 р. в с. Летяче (р-н Товсте, Тернопільська область) енкаведисти газета, ні станиславівська облгазета не писали ані підписати таку телеграму до Сталіна:

«Ми, селяни села Летяче, вже виконали хлібоздачу. Готуємося до осінньої сівби та дякуємо тобі, батьку, за визволення з німецької неволі».

Хто не хотів підписувати — били до крові. Найсильніше побити селянку Марію Микитюк. Про так чи подібно прийняті листи, телеграми, звернення, преса пише, що вони були прийняті «з великим одушевленням», «під загальну радість і оплески працюючих». Ці звернення публікує і обговорює преса, щоб створити фальшиве уявлення про відданість, любов і вдячність радянських громадян советській владі, Сталіну, про велике розуміння їх політики партії і її підтримку.

Для характеристики того, як советська преса користується наклепами, ми зупинилися на висвітлюванні нею українського національно-визвольного руху. Відомо, що український національно-визвольний рух усіма засобами боровся проти німецьких окупантів. У цій боротьбі зродилася і загартувалася у постійній боротьбі з гітлерівцями УПА. Проте, большевицька преса згідно з загальною лінією пропаганди зв'яже український революційний рух з гітлерівцями, називає його німецькою агентурою.

Ось зразок:

«В страшні дні окупації західньої України німецько-фашистівськими загарбниками жалюгідні недобитки українсько-німецьких націоналістів підняли голову. Вони стали відверто і щиро служити фашистам, стали їх вірними помічниками в катуванні і винищенні місцевих робітників і селян» («Радянська Україна» ч. 163, 1946 р.). Щобільше, газета має сміливість виступати від імени народу і висловлювати його погляди».

«Цього ніколи не забуде наш народ. Українсько-німецькі націоналісти давно приготували собі могилу. Ніколи трудящі західніх областей не йшли і не підуть за цими огидними бандитами... Трудящі західніх областей вже відчули перевагу радянського ладу, і ніяка сила не зможе зламати, волі і прагнення визволеного народу до нового життя».

Так пишеться про працюючих західніх областей, що йдучи за закликами революційного підпілля, суцільним фронтом бойкотували «вибори» до т. зв. Верховної ради ССР, чим вони найкраще доказали, що цілковито солідаризуються з українським революційно-визвольним рухом. Так пишеться про український революційно-визвольний рух, який висловлює прагнення всього українського народу, який тішиться цілковитою підтримкою народу, що в наслідок дало йому можливість три роки успішно боротися проти гітлерівських загарбників, а тепер уже три повні роки проти сталінських імперіалістів. Для кожної об'єктивної людини ясно, що така боротьба була б неможлива без підтримки в масах, коли одночасно відомо (сталінським верховодам зокрема), що вона не користується жодною допомогою

ззовні. Однак, для большевицької преси така правда не існує. Для неї взагалі не існують жодні норми об'єктивності. Брудний наклеп, огидна базарна лайка заступають їх місце.

Кому ж, отже, служить ця преса, коли вона затаює правду про боротьбу українського народу, щобільше, коли вона плюгавить цю боротьбу, коли вона лле помиї на неї? Невже ж народові? Ні, вона служить сталінським поневолювачам, які гноблять український народ, які винищують його, які грабують його. Вона служить зграї сталінських злочинців, кровопивців, за знищення яких так завзято і героїчно бореться український народ.

Як на доказ, що, ніби, советська преса вільна, сталінські вельможі часто покликуються на те, що вона може критикувати. Правда, критиці в большевицькій пресі відводиться немало місця. Вона буває навіть дуже гостра. Але кого і за що критикується? Критикується окремих людей, окремі установи, критикується навіть партійців і окремі партійні клітини, але ніколи не критикується партія у цілому, ніколи не засуджується злочинної політики партії, цілої реакційної большевицької суспільно-політичної системи. А тим часом не в окремих людях чи установах причини лиха, а, навпаки, в реакційному сталінському режимі, в злочинній політиці партії, в самому існуванні партії — цієї зграї експлуататорів і імперіалістів. Бо ж власне партія поневолює десятки народів, бо ж саме вона експлуатує мільйони працюючих, бо ж це вона побудувала свій тоталітарний лад, який найкраще забезпечує їй панівне становище та можливість поневолювати і експлуатувати. Чи з усуненням того або того керівника заводу, колгоспу або якогось виконкому, що його розкритикують у газетах, змінюється щось у становищі працюючих? Чи від того робітник, колгоспник перестають бути експлуатованими, чи від того полегшується їхня праця, підвищується життєвий рівень? Чи від того вони почуваються вільними громадянами і свідомими учасниками державного будівництва? Жодні зміни в людях не змінюють становища працюючих, а часто тільки погіршують його.

Це становище можуть змінити лише цілковите знищення большевицької партії і побудова нового справедливого ладу. І коли б в СРСР була дійсно вільна преса, то її вістря було б у цьому напрямі і скероване. І тоді дійсно вона служила б народові, що власне прагне до повалення СРСР і знищення сталінських паразитів. Але тому, що ця преса не вільна, вона не критикує партії, не плямує її політики, не викриває її злочинів, не боронить народних мас, тобто не бореться з коренем лиха.

За що ж вона критикує? За невиконання пляну виробництва, за зрив хлібоздачі, за формалізм у керівництві, за занедбання больше-

вицького виховування молоді і т. д. і т. п., словом за невиконання постанов і плянів партії.

З газети «Радянська Україна» з 24.8.1946 р., зміст якої ми подали у вступі цієї статті, наведемо приклад такої критики:

«В артілі ім. 12-річчя жовтня Вільшанського р-ну намолочено понад 1000 центнерів зерна, а державі здано лише 100 центнерів. Голова колгоспу Романишин виправдується «нестачею тягла», тим часом на роботах тут використовується лише третину, корів. У колгоспі ім. Молотова, Миронівського р-ну, на току лежить 180 центнерів ячменю. Голова артілі Бондаренко виділив для вивозу хліба тільки дві підводи» (обидва райони Київської області).

Ось ще один приклад з Миколаївської області, одної з найбільш діткнених посухою областей:

«Стан з виконанням пляну хлібозаготівель у колгоспах і радгоспах Миколаївської області викликає серйозне занепокоєння. За останні дні жовтня по області здавали хліб державі в середньому тільки 68 колгоспів. На приймальні пункти за кілька днів вони вивезли всього 800 центнерів зерна...»

Колгоспи мають змогу посилити здачу хліба за рахунок кукурудзи. Посівна площа цієї культури по області становила 51.661 гектарів.

«Проте, досі зібрано урожай з площі не більше як 5 тис. гектарів... Ще гірше з молотью і здачею цієї культури державі...»

Вільно в області почувають себе зривники хлібозаготівлі... Голова колгоспу «Сивашець» Баштанського р-ну, Корольов вдається явно до антидержавних дій. Він майже вдвоє-троє понизив дані про врожай, центнерами розбазарює хліб. Колгосп має 45 гектарів посіву кукурудзи, а державі здав лише 40 з половиною центнерів, хоч урожай цієї культури становив 8 центнерів з гектара. Решту врожаю розбазарили, розікрали» («Радянська Україна» ч. 218, 1946 р.).

Газета накидається не тільки на голову колгоспу Коральова, а й на уповноваженого міністерства заготівель Павлюченка, завідувача облземвідділу Дьохтярова і інших, включно до першого секретаря облкому Філіпова.

Отже ж, преса замість, щоб розкрити труднощі хлібоздачі, вимагає повної її реалізації за будь-яку ціну. Замість, щоб вимагати знесення хлібопоставок або бодай шукати шляхів їх зменшення, газета шукає шляхів їх виконання. Вона вважає, що хліб можна заступити кукурудзою і за її рахунок плян буде виконаний. Замість вимагати

видачі хліба голодуючим колгоспникам, вона кричить, що колгоспники розбазарюють і розкрадають хліб і кукурудзу. Вона бачить факти «розкрадання», а не бачить, що колгоспники пухнуть з голоду. Не бачить, бо їх доля їй байдужа, бо не інтересам працюючих вона служить, а сталінським вельможам, інтереси яких вимагають забрати, коштом навіть голоду, весь хліб, потрібний їм для реалізації п'ятирічки для воєнних приготувань.

Щоб створити враження, що советська преса піклується про працюючих, зона час-від-часу поміщує кореспонденції, статейки, в яких ніби стає на захист працюючих. Звичайно вміщує їх під голосними наголовками як: «За кожною скаргою стоїть жива людина». Але чи ж можна це назвати дійсним обстоюванням народних мас? Коли ця преса не бореться проти національного поневолення в ССРСР, проти експлуатації людини, коли, навпаки, вона виправдує сталінський колоніяльно-експлуататорський лад, коли величає народних катів — Сталіна і його соратників, вона не служить народові. Коли ця преса не бачить живої людини за голодуючими, за арештованими, за вивезеними на Сибір — вона не боронить інтересів працюючих.

Бо ж що в обличчі тих мільйонів, приречених на голод і на страждання, на жахливий визиск, на надмірну працю, являють собою тих кілька заміток у газетах, в яких, ніби, береться в оборону працюючих? Що помагає працюючим те, що газети напишуть про якогось советського чиновника, який викинув відвідувача за двері чи незаконно присвоїв собі колгоспну свиню?

Від того вони не перестають бути визискувані, не перестають гинути від голоду. Такі статті і кореспонденції у пресі тільки затемнюють справу, бо вони викривляють дійсне становище працюючих в ССРСР і головних винуватців цього становища. Тому вони не тільки не дають жодної користі працюючим, а, навпаки, є для них найвищою мірою шкідливими.

Майже завжди критика в пресі немає нічого спільного з справжньою критикою, а змінюється у пряму нагінку. В такому випадку залюбки користується преса з багатого арсеналу большевицької лайки, відвертих погроз, недвозначних натяків, (залежно від потреби). Наведемо один приклад. Якийсь Г. Степовий у «Радянській Україні» ч. 159, 1945 р., накидаючись на Євгена Кирилюка за його «Нарис історії української літератури» писав:

«Є. Кирилюк навіть не вжив (у своїй промові на партійних зборах Спілки письменників — О. Г.) виразу «націоналістичні помилки». Він виходить,... просто помилився. Можливо, єдиною справді помилкою Є. Кирилюка були сподівання, що видані за його редакцією старі твердження Єфремова не будуть викриті. В цьому він таки помилився.

Надто сильно смердить націоналістичним духом з редагованого Є. Кирилюком «Нарису», щоб цей дух лишився непомічений.

... З боку Кирилюка ми маємо цілком свідому спробу видати націоналістичну контрабанду за досягнення радянського літературознавства. Ми маємо спробу виправдати цю контрабанду, знову пустити в обіг давно викриті, ворожі радянському суспільству націоналістичні теорії і теорійки.

Це вже не помилки радянського літературознавця.

Написане в «Нарисі» і сказане на виправдання написаного доводить, що Є. Кирилюк глибоко погруз у націоналістичному багні і не робить навіть серйозних спроб вибратися з цього багна на тверду землю».

Ясно, що це не критика, а пряма нагінка, відвертий шантаж, різні погрози. Преса в ССРСР застосовує цю методику в тих випадках, коли треба виступити проти осіб, які чимсь прогрішилися перед партією. Така критика може означати або сигнал до ліквідації цих людей, або виправдання уже проведеної ліквідації. При тому преса ніколи не пише, що ці люди виступали тільки проти партії, вона пише, що вони виступали проти народу і що власне народ засуджує їх діяльність і вимагає їх покарання. І в цьому власне підтягуванні партії під народ, у прикриванні інтересів партії інтересами народу — величезний злочин большевицької преси.

В питанні висвітлення внутрішнього життя ССРСР советська преса керується такою настановою: показати це життя у найясніших кольорах, показати життя народів ССРСР і працюючих мас якнайкращим у світі, показати, що політика партії скерована на здійснення інтересів народних мас і що вона користується цілковитою підтримкою цих мас. Зрозуміло, що це зобов'язує советську пресу змальовувати життя у всіх інших державах світу найчорнішими кольорами. Те, чого цій пресі не дозволено бачити в ССРСР, те вона дуже виразно бачить поза межами ССРСР. Там вона бачить, і національне гноблення, і експлуатацію людини, і придушення демократії, і кризи, і безробіття, і голод, і чого ще тільки вона не бачить. Аж дивно робиться, як вона встигає за цим усім, як дріб'язково нотує кожний негативний факт, а в той час тисячі, тисячі таких і далеко гірших фактів в ССРСР, не потрапляють на її сторінки. Мета цього: протиставляючи ССРСР усім іншим країнам, формувати в своїх громадян погляд, що життя в ССРСР найкраще.

Очевидно, така мета зумовила, що в советській пресі виробилася струнка і дуже хитра система інформації про закордон і закордонну політику свого уряду. На цій системі ми й зупинимось зараз.

Насамперед треба сказати, що вся інформація про закордон зосереджена лише в руках однієї інституції ТАСС. Ясно, що вона не про-

пустить на свій внутрішній ринок жодної вістки, не вигідної для партії. Виготовлені цією агенцією повідомлення передруковує вся преса без будь-яких змін. У всіх газетах ті ж самі вістки. Може їх бути більше або менше, але завжди в тій же самій редакції.

Важливіші самостійні політичні статті можуть дозволити собі тільки центральні газети, передусім, «Правда». Всі інші передруковують лише те, що напишуть центральні газети.

Кореспонденції закордонних кореспондентів виготовляються за загальноприйнятим советською пресою зразком і тим самим не змінюють нічого в системі большевицької інформації.

Основне в цій системі, що чисто інформативний матеріал не відділяється від його висвітлювання. Читач не дістає самої, об'єктивної інформації, на основі якої він міг би сам скласти свій погляд на дану річ. Він отримує інформацію в такому спрепаруванні, що зразу ж висвітлює дану подію у відповідному, потрібному партії дусі. Досягається цього різними засобами.

По-перше, інформації подається в обрізаному, промовчаному і зручно перекрученому вигляді, і тим самим вони не дають повного і точного, а слідом за тим і об'єктивного уявлення про дійсний хід і розвиток інформованої події. Факти зіставляються так, що вони відразу мають означене висвітлення.

По-друге, одночасно з інформативною частиною подається власне пояснення, призначене керувати думками читача й оформлювати його погляд у цілковитій відповідності з поданим поясненням.

По-третє, інформативну частину збувається кількома словами, так лише для введення, а решту місця відводиться поясненням. Це взагалі не дає читачеві змоги зорієнтуватися про дійсний хід даної події.

Очевидно, ці прийоми бувають у більше або менше чистому вигляді, а часто переплітаються між собою. Покажемо це на конкретних прикладах. 1946 рік був роком багатьох конференцій і засідань. На них виголосили делегати різних народів чимало промов. В якій же ж редакції вміщувала їх советська преса, бодай найважливіші? Промови Молотова, Вишинського, Мануїльського вміщувалися цілком або майже цілком повністю. Інші промови або точний їх зміст уміщувався тоді, коли їх виголошували агенти Сталіна: Кардель, Жоже Пяде, Ржимовський, Енхер Ходжа і т. д. Промови Бирнса, Бевіна, Остіна, Коннелі, Шовкрота та інших завжди подавалися у скороченні, часто навіть дуже великому, і завжди з поясненнями, що вони слабкі, непослідовні, неаргументовані. Виходить, що советський читач не цікавиться тим, що говорив Бирке чи Бевін, що він сам не міг би на підставі опублікованих промов зробити висновок, чи ці промови слабкі і необґрунтовані, коли б вони дійсно такі були. Виходить, що советському читачеві треба пальцем показати, що ось це слабе і необґрунтоване, а це блискуче і сильне.

Та трапився, до речі, безпрецедентний випадок, коли ми могли прочитати одну повну промову, а саме промову Бирнса на Паризькій мировій конференції, у якій він, спираючись на факти, розкрив усі махінації Молотова (від Потсдамської почавши і на Паризькій конференції закінчивши) щодо обмеження значення малих держав і встановлення диктатури великих держав. Читаючи відповідь Молотова Бирнсу, ми бачили, що Молотов не міг заперечити жодного закиду Бирнса, а намагався їх тільки пом'якшити і якось виправдатися.

І тоном, і змістом, промова Молотова була поступкою Бирнсові. І хоч після цього советська преса писала, що промова Молотова була блискуче аргументована, а промова Бирнса була «сердита, але не переконлива», у нас створився щодо цих промов цілком протилежний погляд.

Немало ми начиталися про Еватта, про його рухливість, про те, що він усім надоїдав своїми довгими промовами, про те, що ці промови були наклепницькі, що в них були напади на ССРСР. Ми, одначе, не можемо сказати, що ці промови надоїли нам. Жодної з них, а навіть ширшого змісту їх преса не опублікувала. А що ж це? Нападки Еватта не цікаві для нас? Хіба ж громадяни ССРСР не хочуть знати, оскільки виступи Еватта дійсно необґрунтовані? Якщо вони були наклепницькі, то чого боятися наклепу, чому ж не надрукувати цих наклепів? Хай би ми самі побачили, як вони виглядають, і самі створили думку. Отже виходить, що незручно було сталінським крутіям опублікувати ці промови і тому вони обмежилися тільки їх лайливою критикою. І так воно в дійсності було.

Коли якогось факту, скандального для большевицьких вельмож, не пощастить приховати, коли щодо нього треба обов'язково зайняти якесь становище, то преса часто вдається до фейлетонового стилю і за допомогою псевдоіронії, підлого цинізму, каторжної лайки і інших таких прийомів намагається звалити вину на противника. Звичайно, в таких випадках пише Заславський на сторінках «Правди», напр., «Черное дело американской охранки» (ч. 174, 1946 р.), «Клеветник без дарования» (ч. 169Є 1946 р.), «Жалкий финал позорной комедии» (ч. 183, 1946 р.).

На цій останній статті Заславського зупинимося. В ній автор обговорює відому справу передачі певними громадянами Канади деяких тайних матеріалів советському аташе в Канаді, або простіше, організацію крадіжки цим аташе згадуваних матеріалів. Про це газети повідомили перший раз, публікуючи заяву в цій справі уряду ССРСР від 20.2.1946 р. Тоді нічого не писалось, що справу крадіжки розкрив Ігор Гудзенко, шифрувальник советського аташе, що втік із советської амбасади. Щойно 3-го серпня ім'я Гудзенка згадав у обговорюваній статті Заславський. Немає сумніву, що Гудзенко, що пра-

цював як шифрувальник і знав багато таємниць, дійсно подав багато точних даних про шпигунську роботу советського аташе і підривну діяльність агентури, т. зв. Канадської робітничо-прогресивної партії, більше, коли Гудзенко забрав також із собою деякі оригінальні документи. Та Заславський на двох шпальтах лайливої писанини намагається заперечити цьому і звести хід справи до цього, що вона компромітує не ССРСР і його закордонних представників, а навпаки, канадський уряд.

Для характеристики стилю Заславського, наведемо деякі місця:

«Весь доклад по своему существу — это изложение болтовни, клеветнических измышлений и вообще безпардонного вранья некоего Игоря Гудзенка, изменника советской родине, дезертира і предателя. Несколько месяцев подряд он виваливал перед комиссией неправдоподобный, бессмысленный вздор, а его слушали, развесив уши, а достопочтенные суды, записывали, протоколировали, фотографировали...

Во всем этом суды стали разбираться столь же усердно, как разбирался некогда петух в навозной куче».

Як однобоко большевицька преса інформує про життя за кордоном, вказує також те, що здебільшого вона покликається тільки на свої закордонні агентурні газети «Дейлі Уоркер», «ПМ», «Юманіте», «Руде право», «Глос люду», «Борба» тощо, які стоять на послугах сталінським верховодам, так же само, як «Правда» чи «Известия». Коли наводиться інші газети, то лише в дуже невеличких вирізках, і то здебільше тоді, коли ці газети напишуть щось прихильніше про ССРСР.

Так же само покликається советська преса і на своїх закордонних агентів, на всяких сенаторів Пепперів, Леонів Кшицьких, коментаторів Стіллів, усяких голів і членів товариств дружби з ССРСР, не згадуючи вже про ставлеників Москви, як Дімітров, Тіто, Гроза, Берут, Гомулка, Готвальд і т. д. Кожному виступові котрого-небудь із тих агентів завжди відводиться багато місця. Звернімося до прикладів. У «Правде» з 17 липня 1946 р. вміщено на 4 сторінці повідомлення про виступ Бирнса, присвячений підсумкам Паризької сесії ради міністрів закордонних справ. Цьому виступові, що трактує таку поважну справу, як підсумки паризьких нарад, на яких виготовлено проєкт мирних договорів, в газеті не відведено навіть цілої пів шпальти. На 3-й сторінці цього ж номера газети поміщено привітальну промову Берута на першому з'їзді партії «Стронніцтво Демократичне» і відведено такому цілком звичайному виступові аж 3/4 шпальти. У «Правде» ч. 118 виступові сенатора Пеппера в Медісон-Сквер Гардені 15.6.1946 р., в якому він критикує зовнішню політику СТТТА, зовсім у большевицькому дусі, відведено одну цілу шпальту.

Взагалі про те, що корисне з погляду інтересів партії, хоч би це був якийсь звичайний мітинг, скликаний сталінськими агентами в Нью-Йорку, або, зверненого проти противника, пишеться багато. Все некорисне збувається дрібними замітками, певна річ, зфальшованими, якщо цілком не промовчується. Ми пам'ятаємо, як багато писала советська преса про інспірований сталінськими верховодами рух в Іранському Азербайджані. Коли ж у грудні 1946 р. урядові війська знову зайняли цю частину Ірану і привернули попередній стан, перші повідомлення преси були такі скупі і неясні, що годі було і уявити собі, що власне діється в Ірані.

Шляхом спеціального зіставлювання, висвітлювання і добору фактів советська преса створює у своїх читачів уявлення, що поза межами ССРСР існує тільки безробіття, страйки, голод, що ССРСР користується великою прихильністю серед усіх працюючих світу, що ті працюючі лягають і встають з думкою про ССРСР, про Сталіна. Кожний рух, кожний виступ, звернений проти ССРСР, преса за загальною вказівкою партії, зв'язує зараз з реакцією, фашизмом і т. п. Народним, демократичним називається усе те, що прихильно ставиться до ССРСР, що стоїть на послугах йому, тобто всю агентуру, замасковану в компартіях, товариствах дружби і т. д. Отже ж, коли, напр., робітник у США, який бореться дома проти капіталістів, але одночасно, боліючи долею і становищем робітника в ССРСР, виступає проти ССРСР — він фашист, він вислужник реакції. Коли ж якийсь капіталістичний дідок, який сам визискує робітників, але, одержуючи одночасно певні суми з советської амбасад, вихвалює ССРСР — він демократ і прогресивний діяч.

Так же само большевицька преса інформує про українську еміграцію і еміграцію інших народів. Діяльність еміграційних організацій заплямовується тавром вислужництва. Раніше їх зв'язувалося з гітлеризмом, а зараз щораз частіше — зі світовою, особливо англо-американською реакцією. Тому напр., — діяльність Закордонного Представництва Української Головної Визвольної Ради, що керує усією боротьбою українського народу, боротьбою УПА, большевицька преса опльовує як тільки може (хоч радше воліє про неї мовчати). Тому Степан Бандера, який весь час німецько-большевицької війни був в'язнем у гітлерівському концтаборі, якого два брати згинули в Освенцімі, для неї чужоземний агент. Тому такі керівники Комітету Українців Канади (КУК), як о. д-р Кушнір, — це фашисти-реакціонери, тому тільки, що вони виступають проти ССРСР і стоять на платформі Самостійної України. Такі ж сталінські агенти, як Свистун, Прокопчак, що недавно відвідав ССРСР, — це демократи, це ті, які висловлюють погляди і прагнення канадських українців.

Як далеко залежна від партії советська преса, показує також те, що вона не може здобутися навіть на об'єктивне висвітлення культурних,

наукових і технічних досягнень інших народів. Партія і щодо цього міцно зв'язує пресі руки і найменше відхилення від цієї лінії побоює, як «схилення перед буржуазною культурою і наукою».

Ось приклад. Центральна комсомольська газета «Комсомольская Правда» з 15.9.1946 р., критикуючи газету «Советський спорт», писала:

«Про наших майстрів спорту, про наших фізкультурників газета розказує сухо, стримано, але як тільки заїде річ про закордонний спорт, газета не скупиться на захоплені оцінки...

У «Советского спорта» не вистачає фарб і місця, щоб ясно висвітлити досягнення советських спортсменів. Зате мало не 60 сторінок газета присвятила цього року висвітленню закордонного спорту. На цих сторінках не можна знайти ні одної статті, яка б розкривала непригожу суть буржуазного спорту зо всім його комерційним духом і меркантильністю. Редакція не викриває перед читачем характеру спортивного руху в нашій країні і характеру спортивного руху в капіталістичних країнах. Це велика помилка газети і її редактора тов. Котельнікова».

Для нас ясно, що така критика означає. Ми знаємо, що після неї газета «Советський спорт» і її редактор мусять змінити курс на 180 ступнів і знайти місце і фарби, щоб змальовувати досягнення советського спорту та розкривати меркантильний характер закордонного спорту.

І хіба ж можна говорити про вільну пресу в СРСР, коли навіть спортивна газета мусить бути партійною (розкривати суть буржуазного спорту), коли навіть спортивна газета не може вільно писати дещо більше про досягнення закордонного спорту, якщо дійсно цих досягнень багато.

Нарешті, ще такий приклад. Під час війни 1941 р. в Англії була винайдена пеніциліна — дуже радикальний лік, щовиліковує багато, в тому числі невилікувальних досі хворіб. Пеніциліна належить до найбільших винаходів останніх десятиріч і має величезне значення у медичній науці. Цей винахід відзначено нагородою Нобеля. Та советська масова преса (про вузьконаукову не говоримо) про це довго не писала і ніяк не відмічала цього великого досягнення, бо це ж було б «схилянням перед буржуазною наукою». Це було б незгідне з лінією, яку вона провадить: російська наука найславніша в світі, і в цьому вона намагається переконати советських громадян. Журнал «Україна», напр., написав про пеніциліну щойно в червні 1946 р., зазначуючи одночасно, що її «виділив» російський учений проф. Ермолін 1942 р. Так само пишеться зараз про протитифозні застрижи:

«Вчені багатьох країн довго намагалися знайти вакцину для щеплення проти висипного тифу. В 1939 р. професорові Яцемірській-Кронтовській пощастило знайти простий спосіб приготування

такої вакцини... (Календар — довідник на 1946 рік, Укр. вид. політичної літератури, стор. 304).

Власне такою інформацією, шляхом замовчування того, що протифізна вакцина була вже давно до 1939 р. винайдена (напр., у Львові був відомий інститут Вайгля, де виготовлялася така вакцина), замовчуванням імен винахідників створюється у масових читачів враження, що щойно в 1939 р. і щойно советський учений винайшов спосіб виготовлення вакцини для щеплення проти висипного тифу. Подаючи, що пеніциліну «виділив» російський учений, формується у читачів погляд, що російська наука аж ніяк не поступається щодо цього закордонній науці. Така метода не випадкова, а характерна для советської преси.

І тільки сталінські вельможі можуть називати таку пресу вільною. Тільки цілком не вважаючи на своїх громадян і знаючи необізнаність світової громадської думки, вони можуть писати в своїй конституції і повторювати на кожному кроці, що в СРСР існує свобода преси та називати її одною з найважливіших ознак найвищої у світі — советської демократії. Щобільше, тільки в них може вистачати нахабности пропонувати свою пресу, як приклад для всіх народів світу.

Це жорстокий глум і знущення з власних громадян, це ганьба для всього культурного і прогресивного людства.

В такій обстановці величезні завдання покладаються на нашу підпільну пресу, єдину народну пресу в СРСР. Наш обов'язок — зробити з неї міцне знаряддя боротьби проти сталінських поневолювачів і експлуататорів. Наш обов'язок — в найглухіші кутки занести революційне слово Правди, дати його пригнобленим масам, запалювати їх ним на священну боротьбу за визволення. Наш обов'язок — перед усім світом показати в правдивому світлі не тільки сталінську пресу, а й увесь сталінський колоніально-експлуататорський лад, всю злочинну антинародну політику сталінських вельмож. Наш обов'язок — на сторінках нашої підпільної преси, наших підпільних видань нещадно викривати сталінську брехню, щоб не лишити з неї і каменя на камені.